3 pav. Kape 2 aptikta sidabrinė moneta. M. Petkaus nuotr.
Fig. 3. The silver coin discovered in burial 2.

tas aukštielninkas, rankos sudėtos dubens srityje, kojos ištiestos. Karstas neišlikęs, tačiau įžemyje matomas jo kontūras, kuris yra 1,9 m ilgio ir 66 cm pločio. Ties rankomis aptiktas žalvarinis žiedas. Kapo datavimas neaiškus. Antropologinių tyrimų duomenimis, kape palaidota 35–40 m. amžiaus moteris.

Kapo 2 duobė išryškėjo 60–65 cm gylyje (H_{abs} 25,15 m). Duobė stačiakampio užapvalintais galais formos, 1,68 m ilgio ir 1,01 m pločio ŠR dalyje bei 76 cm pločio PV dalyje, užpildyta pilku smėliu. Visiškai atidengus kapo duobę paaiškėjo, kad kape palaidoti du mirusieji, o kapas orientuotas ŠV–PR kryptimi. Kapo duobės gylis apie 98 cm. Į įžemį kapas įgilintas 3–4 cm (kapo dugno H_{abs} 24,97 m). Vienas iš mirusiųjų palaidotas aukštielninkas, jo galva pasukta ir palenkta į kito mirusiojo pusę, rankos sudėtos viena ant kitos pilvo srityje, kojos ištiestos. Kitas mirusysis palaidotas aukštielninkas, galva apversta, rankų padėtis neaiški. Mirusiojo viena koja ištiesta, kita sulenkta per kelį ir uždėta ant kitos kojos. Karstas lentinis. Mediena išlikusi labai fragmentiškai. Kape pirmojo mirusiojo kojų srityje aptiktas peiliukas bei geležinė segė. Išrenkant kaulus taip pat rastas Žygimanto Vazos sidabrinis Lenkijos grašis (1587–1632 m.) (3 pav.).

Perkasose 3–6 archeologiškai vertingų sluoksnių, struktūrų ar radinių neaptikta. Po velėnos, paviršinio dirvožemio bei XX a. supiltiniais sluoksniais, kurių storis svyruoja nuo 55 cm iki 1 m, atidengtas juodos žemės sluoksnis (buvęs žemės paviršius). Įžemis perkasose fiksuotas 0,5–1,5 m gylyje.

Kartena cemetery

During a 2013 field evaluation, six 5x2 m trenches (a total of 60 m^2) were excavated in an area of about 1805 m^2. At least eight burials were discovered in trenches 1–2. Two burials, 1 and 2, were completely excavated. Burial 1 contained one individual (Fig. 1). One bronze ring was discovered in the area of the hands. The burial's dating is not clear. According to anthropological tests analysis, the individual was a 35–40 year-old female. Burial 2 contained two individuals (Fig. 2). A metal knife and an iron brooch were discovered in the leg area of the first. In collecting the bones, a Sigismund III Vasa silver Polish groat (1587–1632) was also found (Fig. 3). No archaeologically valuable layers, structures, or finds were discovered in trenches 3–6. A layer of black soil (possible the former ground's surface) was unearthed under the sod, the upper top soil layers, and 20th-century fill layers. Sterile soil was recorded at a depth of 0.5–1.5 from the existing ground's surface in the trenches.

Ignas Sadauskas

Vienuolių trinitorių kapinės Vilniuje, Antakalnio gatvėje 25

2013 m. KPA atliko detaliuosius ir žvalgomuosius archeologinius tyrimus bei žvalgymus Vilniuje, Antakalnio g. 25, suprojektuoto penktojo ligoninės pastato (skalbyklos) (UK 17355) priestato vietoje, būsimo garažo vietoje, pastato

viduje ir naujų inžinerinių tinklų trasų tiesimo vietose (1 pav.). Tirta vieta patenka į Sapiegų rezidencijos, trinitorių vienuolyno ir ligoninės statinių komplekso (UK 762) teritoriją.

Sapiegų dvaras Antakalnyje žinomas nuo XVII a. I pusės. Dabartinio Antakalnio g. 25 sklypo vieta nuo XVII a. pabaigos priklausė vienuoliams trinitoriams. Iš XVIII a. mirties metrikų knygų žinoma, kad šioje teritorijoje į V nuo Viešpaties Jėzaus bažnyčios ir vienuolyno pastato veikė katalikų parapinės kapinės, dar vadinamos vienuolių trinitorių kapinėmis. Vienintelis jų atvaizdas yra 1770 m. skulptoriaus J. Perlio vario raižinyje (2 pav.). Kapinių vieta taip pat pažymėta 1790 m. Vilniaus miesto ir priemiesčių plane (3 pav.). XIX a. pradžioje Sapiegų dvaro teritorijoje įsteigus carinę karinę ligoninę, per jau nebeveikiančių kapinių teritoriją buvo nutiesta Trinitorių gatvė, sujungusi Sapiegų dvaro ūkinį kiemą ir vienuolyną su Antakalnio (Viršupio) keliu. Dabar Antakalnio g. 25 sklype stovintis penktasis ligoninės pastatas pastatytas XIX a. pabaigoje.

Iki šiol Antakalnio g. 25 sklypas tirtas 2011 m. S. Širvydaitė atliko žvalgomuosius tyrimus inžinerinių geologinių gręžinių vietose ir pastato viduje planuojamo įrengti lifto vietoje. Jų metu ištirtas 10 m² plotas. Ištirtuose plotuose aptikti keli pavieniai XVII–XIX a. datuojami radiniai (*ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 291–293).

2013 m. žvalgomųjų tyrimų metu ištirti 25 įvairaus dydžio šurfai (57 m² plotas). Fiksuoti supiltiniai 0,2–4,1 m storio kultūrinio sluoksnio horizontai, datuojami XIX–XX a. Ištirtuose plotuose atidengtos apardytos XIX a. pabaiga

1 pav. Tyrimų situacijos planas: žvalgomieji tyrimai (raudona spalva), detalieji tyrimai (mėlyna spalva linijomis). I. Sadausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: test excavations (red lines), excavation (blue lines).

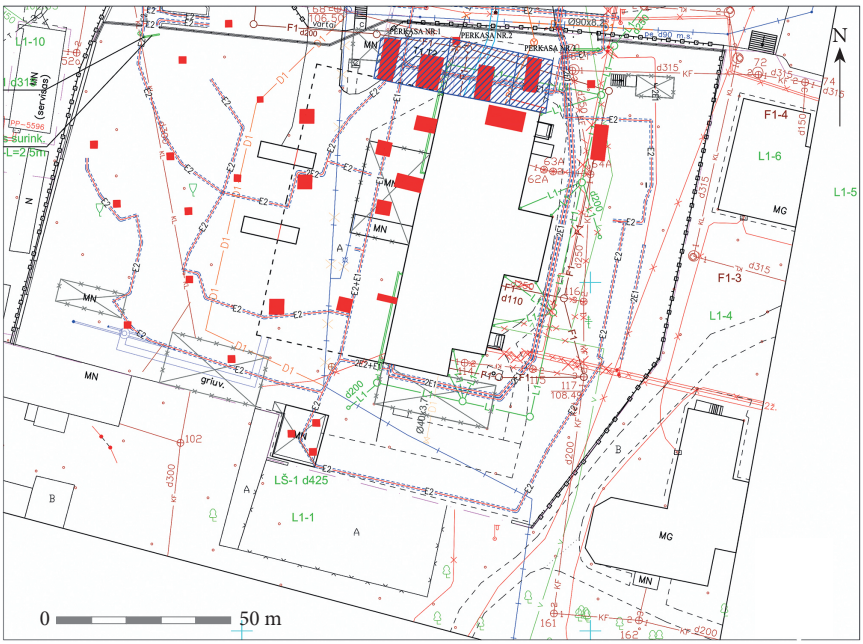

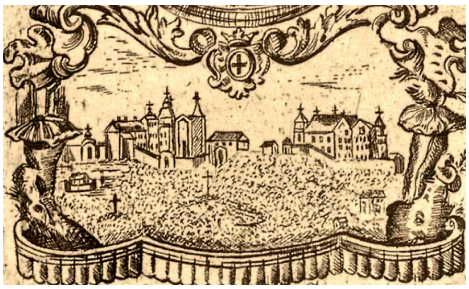

2 pav. 1770 m. vario raižinys, kuriame priešais vienuolyną pavaizduotos dvi kalvos su kryžiais – vienuolių trinitorių kapinės. J. Perlio raižinys.

Fig. 2. A 1770 copper engraving, in which two hills with crosses, i.e. the Trinitarian monastery cemetery, is shown opposite the monastery.

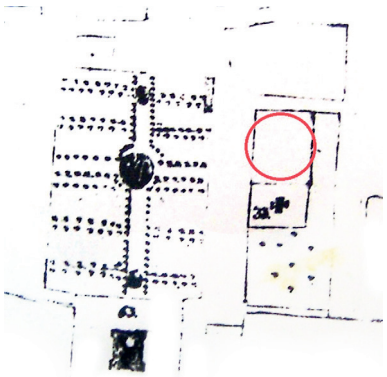

3 pav. 1790 m. Vilniaus miesto ir priemiesčių plano fragmentas. Raudonai pažymėtas vienuolių trinitorių kapinių sklypas.

Fig. 3. A fragment of the 1790 plan of Vilnius and its suburbs. The plot of the Trinitarian monastery cemetery is marked in red.

datuojamos akmenų nuogrindos bei XX a. II pusėje statyto, o vėliau nugriauto ligoninės pastato priestato mūrų fragmentai. Kultūrinio sluoksnio horizontuose surasta XIX–XX a. datuojamos keramikos fragmentų, ligoninės gyvavimo laikotarpiui būdingų stiklinių dirbinių, TSRS kapeikų. Taip pat rastos kelios XVII–XVIII a. datuojamos keramikos šukės, kurios į šią vietą pateko atsitiktinai kartu su atvežtiniu gruntu.

Archeologiniai žvalgymai vykdyti ligoninės pastato pamatų hidroizoliavimo ir apšiltinimo darbų vietose, suprojektuoto priestato vietoje, išmontuojamo seno dujotiekio ir naujai tiesiamo dujotiekio trasų vietose, taip pat vykdant žemės kasimo darbus pastato viduje, elektros kabelio trasos tiesimo darbų vietoje ir būsimų geoterminių gręžinių prieduobių vietose. Iš viso žvalgytas 1452 m^2 plotas. Visuose žvalgytuose plotuose fiksuotas supiltinis XIX–XX a. datuojamas sluoksnis. Žvalgymų metu būsimo priestato bei dujotiekio tiesimo darbų vietose rasta keletas pavienių XIX–XX a. datuojamų keramikos šukių, geležinė cilindrinė spyna, žalvarinė vokiška kareiviška I Pasaulinio karo laikų saga, taip pat XX a. II pusės TSRS kareiviškų sagų bei kapeikų. Žvalgant suprojektuoto priestato vietoje, valant Š sienelę fotofiksacijai, aptikti dviejų asmenų griautiniai palaidojimai. Todėl toliau buvo nuspręsta išplėsti tyrimus ir nustatyti naujai aptiktų kapinių ribas.

Liepos–rugsėjo mėnesiais vykdyti žvalgomieji tyrimai siekiant nustatyti naujai atrastų vienuolių trinitorių kapinių ribas. Sklypo Š dalyje ir ligoninės pastato laiptinės patalpoje ištirtos 6 įvairaus dydžio perkasos (72,12 m^2 plotas). Laiptinės patalpoje, apie 1,3–1,5 m gylyje nuo grindų, atidengti 3 pastato statybų metu XIX a. pabaigoje apardyti palaidojimai. Mirusieji buvo laidojami be įkapių mediniuose lentiniuose karstuose, galvomis į V. Rasta geležinių kaltinių karsto vinių. Likusios perkasos tirtos sklypo Š dalyje, šalia ligoninės pastato Š sienos. Tyrimai vykdyti iki įžemio arba iki pirmų išryškėjusių palaidojimų ar kapų duobių. Iš viso iki galo ar dalinai atidengtas 21 palaidojimas ir 8 kapų duobių kontūrai. Rasta XIX–XX a. datuojamos keramikos šukių, keli XVII–XVIII a. datuojamos

keramikos fragmentai ir geležinių kaltinių karsto vinių.

Spalio–lapkričio mėnesiais vykdyti detalieji tyrimai sklypo Š dalyje, šalia ligoninės pastato Š sienos. Tiriamas plotas buvo padalytas į 3 perkasas. Jo paviršius buvo palyginti lygus, nežymiai žemėjantis V kryptimi. Iš viso ištirtas 187 m^2 plotas. Užfiksuotas 0,8–2,8 m storio kultūrinis sluoksnis. Visose perkasose fiksuota panaši jo stratigrafija: po XX a. II pusėje patiestu asfalto ir poasfaltiniu skaldos sluoksniu atidengtas supiltinis technogeninis pilkos žemės sluoksnis su XIX–XX a. griuvenomis ir to paties laikotarpio radiniais. Jame taip pat aptikta žmogaus kaulų iš suardytų palaidojimų bei keli pavieniai XVII–XVIII a. datuojamos keramikos fragmentai. Šio sluoksnio apačioje jau fiksuoti pirmieji stipriai apardyti palaidojimai. Giliau perkasos 1 V pakraštyje ir perkasos 3 R pakraštyje fiksuotas nedideliais ploteliais išlikęs juodos žemės sluoksnis – iki XIX a. pradžios buvęs pirminis žemės paviršius. Kitose tiriamo ploto dalyse šis sluoksnis nukastas vėlesnių niveliacinių žemės darbų metu. Po šiuo sluoksniu fiksuotas vietomis maišytas šviesaus ir pilko smėlio sluoksnis su palaidojimais. Jis keliose vietose buvo perkastas ir suardytas XIX a. I pusėje įrengiant per šią vietovę Trinitorių gatvės kelkraštyje medinį lietaus nutekėjimo lataką (drenažą) ir XX a. klojant inžinerinius tinklus. Iškart po kapais fiksuotas įžemis.

Tyrimų metu naujai aptiktų kapinių vietoje visose 3 perkasose atidengti ir užfiksuoti 74 palaidojimai. Dar 4 kapai dalinai atidengti perkasos 3 R sienelėje. Jie buvo užfiksuoti ir užkasti. Didžioji dalis skeletų orientuoti galvomis į V, tik keletas palaidojimų orientuoti PR–ŠV bei P–Š kryptimis. Šalia dalies palaikų rasta medinių lentinių karstų liekanų ir geležinių kaltinių karsto vinių.

4 pav. Žygimanto Vazos lenkiškas šilingas iš kapo 16. A. Gerbutavičiūtės nuotr.

Fig. 4. The Sigismund III Vasa Polish shilling from burial 16.

Perkasoje 1 (68 m^2 plotas) iš viso atidengti 22 kapai, kuriuose laidota dviem sluoksniais. Dėl vietomis maišyto sluoksnio pavyko užfiksuoti tik kelių kapų duobių kontūrus. Palaidojimai atidengti 1–1,6 m gylyje. *Kapas 19* įdomus tuo, kad tai labiausiai į V nuo tirtų kapinių centro nutolęs kapas. Mirusysis palaidotas netvarkingai – kojos sulenktos per kelius, rankos išskėstos ir sulenktos krūtinės srityje, palaikai tikriausiai buvo tiesiog įmesti į kapo duobę. Įkapių rasta tik *kape 16*. Tai – Žygimanto Vazos lenkiškas šilingas (1620 m.) (4 pav.).

Perkasoje 2 (79 m^2 plotas) iš viso atidengti 33 kapai, kuriuose buvo laidota trimis sluoksniais. Palaidojimai atidengti 0,8–1,5 m gylyje. Aptikti du grupiniai palaidojimai, kurie rasti toje pačioje perkasos vietoje, tik skirtinguose aukščiuose. Viršutiniame kape buvo palaidoti 4 asmenys (5 pav.), o po jais atidengti dar 5 individai. Tai tikriausiai šeimyniniai kapai. Tarp abiejų palaidojimų buvo iki 20 cm storio pilko smėlio sluoksnis. Kultūrinio sluoksnio horizontuose aptikti du pavieniai Žygimanto Vazos dvidenariai (1620 m.), tikriausiai čia patekę iš suardytų palaidojimų. Kapuose rasta įkapių: kape 37 aptiktas metalizuoto audinio fragmentas (riešinė), kape 48 – Žygimanto Vazos dvidenaris (1620 m.) ir du žiedai (vienas iš jų su akute), kape 49 – nudilusi neaiški moneta, kape

52 – žiedas, puoštas susikibusių rankų motyvu, būdingas XVII a. (6 pav.).

Perkasoje 3 (40 m² plotas) iš viso atidengta 19 kapų, kuriuose buvo laidota dviem sluoksniais. Dar 4 skeletai dalinai atidengti perkasos R sienelėje, o juos užfiksavus užkasti. Palaidojimai atidengti 0,7–1,4 m gylyje. Kapuose rasta įkapių: kape 57 aptiktas Žygimanto Vazos dvidenaris (1620 ar 1622 m.), kape 63 – balto ir tamsiai rudo stiklo karoliukai, kape 66 – diržo sagtis, ornamentuota įkartomis su odinio diržo fragmentais.

Atlikus palaikų iš kapų antropologinę analizę, nustatyta, kad ištirtame plote buvo palaidoti 98 asmenys: 28 vyrai, 17 moterų, 45 vaikai bei paaugliai ir 8 nenustatytos lyties individai. Vyriausiam mirusiam vyrui buvo per 50 m., vyriausiai moteriai – taip pat per 50 m., o jauniausias mirusysis buvo apie 2 mėnesių amžiaus naujagimis. Pavieniai kaulai iš suardytų palaidojimų priklausė ne mažiau kaip 38 asmenims.

Atlikus archeologinius tyrimus naujai aptiktų kapinių vietoje išsiaiškinta, kad visi šie palaidojimai priklausė šioje teritorijoje pagal rašytinius šaltinius XVIII a. veikusioms katalikų parapinėms kapinėms, dar vadinamoms vienuolių trinitorių kapinėmis. Tyrimų metu aptiktas šių kapinių P pakraštys. Likusi jų dalis tikriausiai sunaikinta tarpukariu statant dabartinį Antakalnio gimnazijos pastatą, įrengiant tuo metu šalia jo esančią civilinę slėptuvę, eminant aplinkinės teritorijos reljefą, bei tarpukariniu laikotarpiu įrengiant automobilių stovėjimo aikštelę šalia mokyklos ir vienuolyno. Tyrimų metu aptiktos apardytos iki tol Vilniaus miesto archeologinėje medžiagoje neužfiksuotos kapinės, pagal rastus negausius radinius ir

6 pav. Susikibusių rankų motyvu ornamentuotas žiedas iš kapo 52. A. Gerbutavičiūtės nuotr.

Fig. 6. The clasped-hand ring from burial 52.

5 pav. Keturių individų grupinis palaidojimas, kapai 26–29. I. Sadausko nuotr.

Fig. 5. A collective burial of four individuals, burials 26–29.

laidojimo bruožus datuojamos XVII a. II puse – XVIII a. Iš viso iki galo ar dalinai atidengtas ir užfiksuotas 81 palaidojimas. Aptikti grupiniai kapai leidžia daryti prielaidą, kad šiose kapinėse galėjo taip pat būti laidojamos ir maro ar kitokių epidemijų aukos.

Tyrimų metu iš viso surinkti 684 radiniai, kurie perduoti LNM.

The Trinitarian monastery cemetery at Antakalnio St. 25, Vilnius

At Antakalnio St. 25 in 2013, 25 test pits (a total of 57 m^2) were excavated at the sites of a planned hospital building, a garage, and new utility lines and inside the building at that address (Fig. 1). During the excavation a 0.2–4.1 m thick, 19th–20th-century cultural layer with finds characteristic of that period was discovered. 1452 m^2 were surveyed. No archaeologically valuable finds were discovered. Burials from the Trinitarian monastery cemetery were discovered in the N part of the plot during the excavation (Figs. 2, 3). A total of 81 burials were unearthed and recorded (Fig. 5). Five Sigismund III Vasa era coins (Fig. 4), three rings (Fig. 6), glass beads, and a belt buckle were discovered. On the basis of the discovered finds and burial features, the graves date to the second half of the 17th–18th century.

Justina Stankevičiūtė

Natalinos senkapis

KPD užsakymu 2013 m. vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrimai spėjamoje Natalinos senkapio (Lazdijų r., Būdviečio sen.) teritorijoje. Spėjama senkapio vieta yra Šeškupių miške, apie 130 m į ŠR nuo kelio Šeštokai–Jukneliškė–Vidzgailai ir geležinkelio atkarpos Šeštokai–Mockava sankirtos. Senkapis į kultūros paminklų sąrašus įrašytas dar tarybiniu laikotarpiu, bet NKVR neregistruotas. Jis iki šiol netyrinėtas.

Žvalgomųjų tyrimų metu vietos gyventoja Zina Macaitienė (g. 1943) pasakojo, kad jos vaikystėje teritorijoje į R nuo gyvenamojo pastato, esančio šalia geležinkelio pervažos, stovėję mediniai kryželiai, kurie jau buvę seni, supuvę, dalis nuvirtę. Tuo metu teritorija buvo apaugusi medžiais, o dabar ji užstatyta ūkiniais pastatais. Pagal pateiktą informaciją atrodo, kad nurodytoje vietoje buvusios XX a. pradžios kaimo kapinaitės (1 pav.).

Siekiant patikslinti senkapio teritoriją ir nustatyti vertingąsias savybes, spėjamoje Natalinos senkapio vietoje iškastos dvi 5x2 m dydžio perkasos ir viena 5x2 m dydžio perkasa, kurios bendras plotas su išpjovomis – 11,95 m^2. Iš viso ištirtas 31,95 m^2 plotas.

Perkasos 1, 2 kastos spėjamoje Natalinos senkapio teritorijoje. Abiejose perkasose fiksuota tokia pati situacija. Po 15–37 cm storio miškožemio sluoksniu fiksuotas 25–42 cm storio geltono smėlio sluoksnis, o 50–74 cm gylyje pasiektas įžemis – baltas smėlis. Kapų ar vertingų archeologinių radinių neaptikta.

Perkasa 3 kasta į R nuo senkapio vietą žyminčio paminklo esančioje kalvelėje. Perkasoje surinkti 182 žmonių kaulai mažiausiai iš 9 suardytų kapų. Taip pat surinkta 12 radinių: 9 vinys, audinio skiautė ir dvi titnago nuoskalos. Aptiktos titnago nuoskalos rodo, kad senkapio vietoje yra buvęs akmens amžiaus objektas, kuris sunaikintas laidojant.

Perkasoje 3 0,95–1,4 m gylyje nuo žemės paviršiaus (H_{abs} 115,77–116,25 m) ištirti 26 kapai, taip pat atidengti kapai 27, 28, kurie